

EGY FEKETE ÖREGEMBER

Egyedül a folyó bal partján, a gáton haladva, szemben a víz folyásával, s tegyük fel, még térkép is áll a rendelkezésemre, amit a kezemben tartok, s így könnyítve a tájékozódást — mert térkép nélkül valójában csak a nagyon ismerős és a szívünkhöz közel eső vidék tud megnyugtatni bennünket —, most hirtelen oldalba kapom a folyót, lefutok a gáton.

Aszályos esztendő ez; a víz a gát lábától a legkevesebb háromszáz méternyire fekvő mederben szürkélik — mivel képes botanikámat ott-hon hagytam, most nem tudnám megmondani, milyen cserjék és gyomok közt gázolok, leveleik jobbra ujjasan íveltek, húsosak és haragoszöldek, még a vízre is vetül róluk némi visszfény: szürke méregzöld. Ezt az utat most már szökdelve teszem meg, akadályoz a tavalyi vagy az idei tavaszi hordalék, a félig megkötött iszap, de már orrommal érzem, hogy nemsokára kijutok a tiszta fövényre.

És most nem értem, hogy a tekintélyes magasságú homokdombon, amely bár eltörpül a gát súlyos vonulata mellett, hogyan is hagyhatták félbe a munkát: gyorsan, talán rendeletre; vagy önkényesen, ami egyre gyakrabban megesik — esetleg valami rendkívüli és váratlan esemény fenyegető terhe alatt dobták el szerszámaikat. Vagy a vártnál is sokkal rosszabban boldogultak a homokkal, és ez kiábrándította őket munkájukból, s az emberhossznyira ásott mély gödör mellett leszúrták az ásólapátokat, és széjjelszórva a cserjésben, most a nedves földön lapulnak.

No, de mindegy.

De az is lehetséges, hogy valami kivételes céljuk volt az ásással, hogy kerestek itt valamit, és amikor az, amit kerestek, az egyik ásó nyomán kifordult a homokból — hogy a gödör hosszúkás, annak is tulajdonítható, hogy nem ismerték a tárgy pontos fekvését, és felülről nem tudták meghatározni a helyet —, akkor sebbel-lobbal elfutottak, magukkal cipelve azt a bizonyos dolgot, állandóan vissza-vissza pillantva, és kémlelve a környéket, esetleges, szemtanúk jelenlététől is tartva.

Ha én leszálok ebbe a gödörbe, egyedül már nem tudok felkapaszkodni onnan soha.

A tavasz már forró, a napok verőfényesek. Ha leszálok a gödörbe, s aztán ki akarok belőle jutni, taposva és gyűrve magam alá a homo-

kot, ami minden érintésre egyformán beomlik, omlik, omlik, omlik; és még csak a fejemet sem dughatom ki a föld színére, mert ha a gödör mélységéhez hozzáadjuk a körben kilapátolt homokrakások magasságát, az legkevesebb két méterrel meghaladja testmagasságomat. A nap tűz. Előbb-utóbb letépném magamról átizzadt ingemet, mert már a szomjúság is kínozna, és minden igyekezetem arra összpontosulna, hogy a gödörből kijussak, ahogy előttem más vagy mások is kijutottak, csak hogy most nincs, aki lenyújtsa a kezét, lassan barnulni kezdenék a napon, előbb megvörösödnék, de holnap már szebb színem lenne.

Pár nap múlva újságpapírt fújna le hozzám a könnyű szél. Az újság régi, de mégis a világ híreit tartalmazza. Kopognának rajta a homokszemek, akár a kiaszott bőrön. Még egy kevés, és eltemeti a homok. Aztán a hátamat verdesnék a finom szemcsék, a napsugarak az ég tejéről tűznének. És én, ősi pózban, mint a hernyó, összegömbölyödve, feketén.

Itt a folyó, kellemes illata van. Alig lengedez a széllal. Az ember az éhséget harminc napig is elviseli. A szomjúságot pár napig. Utána állítólag megőrül.

Ha a körülményeket tüzetesen megvizsgáljuk, ezt a csapdát nekem állították. Senki másnak, mint nekem. Öt percig sem tart betemetni. És elég sokan hagyják, hogy túljárjanak az eszükön.

KÉTSZERES

Amikor a jövevények elérték a kaput, Kétszeres óvatosan behúzta a zsalugátert, és közben vigyázott, nehogy zajt csapjon. A zsalugáter lécei úgy voltak állítva, hogy a nap besütött közöttük, és a sugarak csikokban törték át a benn felgyülemlett füstöt. Kétszeres felállt, és végig begombolta magán az alig viselt katonazubbonyt, melynek gallérjáról letépték a rangjelzést, de az anyagon meglátszottak a sötétebb foltok, ahol a csillagok helyét nem fakította ki a nap.

De azok hárman mintha egyből kitalálták volna, hogy hol keressék. Kétszeres mintha váratlanul érte volna a dolog, kicsit elsápadt, és csak állt a félig behúzott zsalugáter mellett. Amazok közül kettő szorosan a fal mellé simulott az ajtó két oldalán, a harmadik előrelepett.

— Vesd le — mondta —, vesd le a zubbonyt.

Kétszeres a zubbony felső zsebéből kivett egy csomag cigarettát, s a kezében tartva végig kigombolkozott. Minden mozdulatát figyelték. Aztán a zubbonyt gallérjánál fogva feléjük hajította.

— A cigarettát is — mondta, aki elől állt.

Kétszeres kiszámított mozdulattal átdobta a szobán a cigarettát. Aki elől állt, megfordult, és megkínálta a dobozból a másik kettőt. Rágyújtottak, aztán az is visszajött a helyére.

— A bakancsot — mondta.

Kétszeres lehajolt, és kifűzte lábán a bakancsokat, majd kilépett belőlük, és egymás után a szoba közepére dobta őket.

— Fegyver?

— Nincs — mondta Kétszeres.

Erre az, aki az ajtó bal oldalán állt, előrejött, egészen Kétszeres

mellé, és nagy lendülettel gyomron vágta, aztán visszament előbbi helyére. Kétszeres összegörnyedt, és úgy érezte, hányni fog.

— Elcserélheted akármióért. A zubbonyért vagy a bakancsért — mondta az, aki elől állt. Kétszeres keresztültámolygott a szobán, harisnyában, egyikük kinyitotta előtte az ajtót, majd mindhárman utána mentek, és az ajtót becsukták maguk mögött.

Hátul, a kertben, az egyik méhkaptárról lesöpörte tenyerével a száraz leveleket, felnyitotta, és kivett belőle egy olajos vászondarabba csavart tárgyat, és átnyújtotta annak, aki a zubbonyt és a bakancsot hozta. Alig állt a lábán; és a másikon most megérezte az erős alkoholszagot. Azok mindhárman holtrészegek lehettek.

Ki sem bontották a vásznat, hanem rögtön a zubbonyba csavarták, és már indultak is kifelé a kertből. Nem lehetett velük szót érteni, holtrészegek voltak.

Kétszeres visszament a házba, az előbbivel átellenben lévő szobába, és kulcsra zárta az ajtót.

TÉVEDÉS KIZÁRVA

A tejüvegen keresztül zöld fény tört át, ahogy elhaladt az ajtó előtt. Ment néhány lépést az üres folyosón, aztán visszafordult, és újra elhaladt az ajtó előtt. Majd még egyszer. Akkor a nővér, aki a lépcsőn jött lefelé, megkérte, hogy maradjon nyugton. A nővér cipősarka mérgesen és sértetten kopogott a folyosó kövezetén, de az egyik homályos szögleten befordult, és a lépcsőkön az alagsor felé ment, amerre a konyha lehetett.

Újra egyedül maradt, de nem ült vissza a padra, most egyenesen ment a folyosón, egészen addig, amíg a folyosó el nem kanyarodott. Ott feltűnt az üvegfal, és ismét az a zöldes fény. Csöndben ment a fal felé, amilyen csöndben csak tudott, míg csak le nem látott a műtőbe. Néhány lépésnyire az üvegfaltól megállt. Egészen tisztán látszott ott lenn minden.

A sebész, aki a műtétet végezte, magyarázott a többieknek. A száját nem lehetett látni, csak a kezét, ahogy ismételten a levegőbe szűrte ujjával úgy derékmagasságban. Aztán a nővér felitatta a verejtéket homlokáról és orrtövééről. Eddig látta az arcélét is, most újra háttal fordult az üvegfalnak, és mintha gyors mozdulatokkal tett-vett volna maga előtt, válla rángásából legalábbis erre lehetett következtetni.

Megfordult, és visszament a néptelen folyosón. Most már ülve várakozott. — Az ördögbe is — sóhajtotta —, az ördögbe is.

Sokára mozdult a tejüvegű ajtó, úgy érezte jó óra múlva. Az orvoson fehér köpeny volt, de a feje fedetlen, és látszott, hogy a haját frissen fésülte. A nap folyamán már találkoztak, most csak elébe ment, hogy felhívja magára a figyelmét.

— Ó igen — mondta az orvos —, készen vagyunk.

— Súlyos? — kérdezte.

— Ahogy vesszük — mondta, és ujját az alsó ajkára tette, mintha gondolkodna. — Ide figyeljen, most már minden tévedés kizárva. Furcsa, hogy eddig nem lehattünk biztosak benne. De mit is magyarázok. Maga a fivére?

— Igen.

— Ide figyeljen. Neki egy szót sem.
 — Természetes.
 — Nem természetes. Neki egy szót sem, meg senkinek sem. Jobb lesz, ha vigyáz, és nem jár el a szája.
 — Vigyázni fogok.
 — Ígérje meg.
 — Megígérem.
 — Tehát a lehető legrosszabb.
 — Meghal?
 — Fenét hal. Ehhez magának semmi köze. Egy hét múlva hazamegy.
 — Eljövök érte.
 — Jöjjön is. Mióta beteg a fivére?
 — Ösz óta. Egy nagy halat vett aznap, megvolt úgy háromnegyed méter hosszú, szép hal volt. Kicsit bekapkodott, de jól viselkedett ott-hon. Különben nem ivott. A halat az ajtó elé akasztotta egy kampóra, hogy friss levegő érje. Szeles éjszaka volt, s a halmak különös, csontos farka. Ahogy a szél rángatta a halat a kampón, a farka minduntalan a falra csapott, mint egy széles tenyér. Így. És egész éjszaka a hallal bajlódott, de nem akasztotta máshová. Jó helye volt ott... Talán nem az italtól, mert nem ivott.
 — Nem. Nem hinném.
 — Sok helyen megfordult, de nem ivott. Ritkán, egy keveset.
 — Jön az úgy.
 — Aztán az ágyát az ablakhoz kellett húzni tél elejére. Fájdalmi voltak, de ki szeretett volna menni. Lekaparta az ablakról a jégvirágot, hogy kilásson az útra. A hallal meg azután is sokáig bajlódott, felriadt éjszaka.
 — Végignézte a műtétet? — kérdezte az orvos.
 — Nem. Nehezemre esett volna.
 — Szóval egy hét múlva hazamegy.
 — Igen. Érte fogok jönni.
 — A sebe elég gyorsan be fog gyógyulni, és ne izgassák.
 — Majd megmondom a családjának.
 — Ne mondjon a családjának semmit — mondta az orvos. Zavartnak látszott.
 — Valamit csak kell mondanom.
 — Ha végignézi, másképpen gondolkozna. Mindössze a mája. De a mája, az kész. Talán erős ütés érte, vagy leesett valahonnan.
 — Értem.
 — Ne haragudjon. De kemény emberről van szó, és sokat fog szenvedni. Senki sem érdemli meg, hogy annyit szenvedjen.
 — Mindig is kemény volt, akár a vas.
 — Persze. Vigyázzanak.
 — Akkor ez azt jelenti, nem érte meg.
 — Azt. Semmivel sem szolgált rá.
 Az orvos kezét nyújtotta. Fehér keze volt és kissé hűvös tapintású. Nagy orvos hírében állt.

Kilenc óra van.

De a hajót, a hajót, azt még nem látni. Pedig már többen vára-koznak a kanyarban, a zátonyon. A hajó mintha zajtalanul jönne, leg-alábbis úgy tűnik nekünk. A hajó, és a feltört, sima víztütkör, és mind-ez zajtalanul, akár az álom.

Kilenc óra öt perc. Most az a pocakos a szemére illeszti a távcsövet. A távcső vége és a pocakja csüngőmértékben van.

— Nézzétek, akár egy turista — mondja a mellette jobboldalt álló asszony.

— Hallod, János — mondja a balról álló asszony —, azt mondják, olyan vagy, mint egy turista.

A távcső üvege előbb jobbra, aztán balra villan.

És feketén mászik ki a folyókanyarból a Hegyalja. A kürtjei még némák.

Egyre közelebb húzódik a parthoz, amely előtt a zátony afféle zárt öblöt képez. Most mindenki arra fordul.

A Hegyalja kazánjait mazuttal fűtik. A porlasztók morgása minden hangot elnyom. A hajó már ötven lépésnyire sincs a zátony csúcsától, és a parttól még távolabb van, mégsem hallatszik egy hang sem.

Akkor megszólal a hajókürt.

— Egy uszály is jön még — mondja a pocakos, és csak a száját látni, ahogy beszél. Szemét egész idő alatt eltakarja a távcső. — Ott, ott — mutatja, fél kezével elengedve a távcsövet, ujja a kanyar mögé nyomul a bozót között. — Azt külön kormányozzák.

Alig hallani a hangját. Bár a hajókürt fogantyújáról ott a hajón leg-alább tíz másodperccel ezelőtt levették a kezüket, az a mély hang, ami csak az ilyen kürtöknek sajátja, tovább száll és zeng a levegő-ben, mintha a vízből vagy a földből törne elő. Megbabonázó.

Az uszály orrán a szám: 11 325.

A Hegyalja orrán feltűnik a hajóinas a póznával. A póznát, mélyen a hajó orra elé hajolva, lenyomja a vízbe, és feltekint a kormányosfül-kére. Megint lenyomja, és újra feltekint.

— Félnek, hogy megfenéklük — mondja a pocakos szája.

A hajó ott benn lépésben halad. A drótkötelet, amellyel az uszályt vontatják, feltekerik a dobra, így az uszály egyre közelebb kerül a ha-jóhoz. A számok most már félméteresek: 11 325.

A hajóinas a kormányosfülkére pillant, és felhúzza a vízből a póznát. A kormányosfülke sokkal jobb hely a hajón, mint a hajóorr. De az ebédlőnél is jobb hely, meg a konyhánál is. A gépháznál százszorta jobb hely. Ez az elképzelhető legjobb hely a hajón. A kormányos és a parancsnok lehet, hogy titokban kártyáznak. Vagy ha nem kedvelik kü-lönösebben a kártyajátékokat, vagy már régebben megunták, akkor sakkoznak. Izgalmas partik folynak ott fenn a legénység háta mögött. Vagy játszanak a kapcsolótáblával, vagy megmásítják az imént kiosz-tott parancsokat, s aztán nagyokat nevetnek, egymás hátát csapdosva.

De ez nem minden. Ők onnan fentről áttekinthetik az egész partot, sőt, a füzések mögé is beláttnak, a gáton túl látják a várost.

Most a hajó a zátony felé húzódik, az uszály pedig nyílegyenesen ha-lad a part mellett.

A Hegyalja hátrál, és elérkezett a pillanat: a csörlőkön megfeszül a

lánc, a hajótest megérinti az uszály oldalát, és lassan felveszi a sebességét, majd fokozza, és az uszályt a part mellé szorítja.

A csörlők visszapergetik a láncokat; a Hegyalja kihátrál a holt ágból, az előbbi víznyomon. Kint újra megszólal a kürt, most szaggatottan.

Tíz perc, míg elül a füst és a víz lecsendesedik. Körülbelül ennyi kell, tíz perc.

Várható, hogy ezekben a pillanatokban majd egy bennszülöttekkel dugig megtömött csónak siklik ki az uszály mögül, elől vagy hátul, a sűrűből, és megkezdődik a csere, virágkoszorúkkal, gyöngyökkel, s hogy villognak a tükrök!

Az uszály, a 11 325-ös, bizonyára jutát hozott, vagy cementet, vagy sót, esetleg szódát.

Tíz perc, utána jó alkalom nyílik az úszásra, a nyugodt, zöld vízen.

ALKONYATKOR, SZOMBATON

A szoba hűvös, és az ablakokat még nem nyitja ki. Az ablakok még várhatnak. Minden várhat egy percig: ott áll mozdulatlanul a szoba közepén. Az ajtó, amely az előszobára nyílik, szélesre tárva. A szomszéd szobából, az előszobán keresztül áthallatszik az öregember duruzsolása.

Öregember. Ó az öregember felesége. A szeme hideg és kék.

Az ablakok befüggönyözve, és egyre sötétebb lesz. Kinn lassabban harapózik el a sötétség, kinn még lehetne levelet olvasni. Levelet, vagy alkármít.

Így megpihen.

Nemsokára a két ablak között álló alacsony szekrényhez megy, és leveszi róla a kis lámpát. A lámpa egészen apró, elfér egyik tenyerében, ujjjaival körülkulcsolhatja. Az udvarra néző ablakhoz viszi, és leemeli róla a parányi cilindert. A fél centi széles lámpabelet fölcsavarja, majd visszamegy a szekrényhez, és a varrodobozból kikeresi az ollót.

A varrodoboz a szekrény fiókjában van. A szekrényen, ahol az előbb még a lámpa állt, most csak egy kerek, fehér pecsét van a terítón. Közben az öregember duruzsol odaát, duruzsol egyre.

Ó az öregember felesége. A szeme hideg és kék, az arca sima. Hat gyereket szült. Hat gyerektük van, és mindannyian elég közel laknak.

Amikor a lámpabelet egyenesre vágta, a lámpát és az ollót visszaviszi a helyére. A fehér, hímzett terítővel letakart alacsony szekrényen már nem lehet kivenni a lámpa előbbi helyét. Hiába erőlteti a szemét, már nem látni, csak találomra teheti vissza. A két ablakon, a szekrény két oldalán, becsukja a spalettát, de nem néz túl az üveglapon. A másik ablakot, az udvarra nézőt, azt most kinyitja. A konyhában iszik egy pohár vizet. Kezet mos. A szappan elázott a szappantartóban, kiönti alóla a vizet.

Az öregember, a férje, most már elcsendesedett. Még szólíthatná, mert még nem alszik. Megtehetné. De csak a kihűlt tűzhely sarkáról veszi fel a gyufásdobozt, hogy oda-benn meggyújtja azt a parányi lámpát.

Aztán a szekrény elé térdel, ahogy minden szombaton alkonyat után,

kissé távolabb a szekrénytől, a lámpa derengő fényébe. Kinn a mozdu-
latlan levegőben megáll a por.

A gyerekek már mosakszanak. Szombaton alkonyat után semmi dol-
guk a falun kívül. Így lettek nevelve. És később, mikorra egészen be-
sötétedik, és megvacsoráztak, és lefektették a gyerekeiket, jönnek. A
férfiak valamivel előbb érkeznek, a lányok csak utánuk.

Állnak az ajtóban, és nézik őt, aki térdepel háttal feléjük, vagy az
ajtó mellé vetülő árnyékát, amely a pusztta földön siklik végig, föl, föl,
a falra. Ő pedig lehajtott fejjel, szemét lehunyva retteg, nehogy elma-
radjon valamelyik ma este.

Nemsokára talpra segítik a földről, és a zajra a szomszéd szobában
újra kezdődik a vég nélküli duruzsolás.

AZ 5,15-ÖS

Földrét a hídra, és megállt, hogy kifújja magát. Túl meredek út ve-
zetett föl a hídra. Lassan indult tovább a faburkolatú részen, amit a
gyalogosoknak tartottak fönn.

Ilyenkor, amikor hazafelé indult, már alig volt forgalom. Különösen
ősszel. És most, ma, valószínűleg kinn az utakon is gyérebb a forga-
lom. Köd van, csak a ködlámpák közlekednek. Sárga. Sárga. Sárga.
És mind ritkábban tűnik fel egy-egy.

Még most sem tudja, milyen hosszú a híd. Ötszáz méter. Legyen öt-
száz méter. Mondjuk: ötszáz.

Ő már biztosan hazaért. Már biztosan bekapcsolta a villanymelegítőt.
Egy órával előbb ér haza. Ennyivel előbb kell érkeznie. Egy órával
előbb, és bekapcsolja a villanymelegítőt. A villanymelegítő mintha las-
san parazsat fogna. Előbb a melegítő; aztán a levegő is.

Ő. Egy órával előbb ha hazaér.

Már nem énekel. Azelőtt mindig énekelt. Néha, régebben, hallotta is
az ajtó előtt. De mikor belépett, csönd volt.

„Most szeret. Most már csak szeret, és nem énekel. Most már nem
is kell annyit költözködni. Annak vége. A költözködésnek, meg minden
másnak.”

Ment a hídon. „Biztosan vár” — gondolta. — „Vár”.

Lent a vízen ricsajoztak a vadkacsák. Semmit sem lehetett látni a
vízből az egyre sűrűsödő ködben. Csak biztos, hogy ott volt. A víz. A
kacsák. Valamennyivel följebb a nádasok.

„Meg kellett volna várnom az autóbust” — gondolta. „De az 5,15-öst
még elérhetem. Akkor fél órával előbb otthon leszek. Egy teljes fél-
órával. Akkorra meleg lesz a szoba. Gyöngébbre állíthatja a melegítőt.

A vadkacsák nagy csapatban várakozhattak ott lenn. Vagy csak úsz-
tak lefelé. Az 5,15-ös felé, arra, a ködben.

Az 5,15-ös utasai. Egy vastag úr, ez egy ügynök. Az ajtó melletti ül-
sen egy rendőr. A peronon hárman vagy négyen, két-három állomás-
nyira mennek. Azután van egy fűtő az esti váltásra. Ezt reggel még
látja, akkor jön visszafelé. Meg háziasszonyok. Meg ő. Mindig.

A talpa alatt még tart a híd. Még megy a hídon. Mikor lesz már
vége?

„Még elmegy a buszom” — gondolja. — „Fél órát vesztek. Vagy egy
egész napot. Istentelenül hosszú híd.”

A vadkacsák lenn verik a vizet, de nem látni semmit, csak olykor egy-egy ködlámpát, de azt is itt fönn.

Az 5,15-ös már a járda mellé kanyarodott. A jegykezelő már a csöngő gombján tartja az ujját, hogy jelezze az indulást.

POST SCRIPTUM

Valaki egy pohárral eltalálta a lámpát, amely a mennyezetről lógott egy drótkampón, a másik lámpa pedig messze volt onnan, egészen a terem túlsó végében, így a terem egyik fele sötétben maradt, de a kavarodás nem szűnt meg. Néhányan lámpáért kiáltottak, mert a sötétben még hallgatni is rossz volt: mintha éretlen dinnyéket csapdosnának a földhöz. Aztán hirtelen felugrált mindenki, és a terem világos része felé nyomult. Talán megéreztek a vért.

Sörös József a mély tüdőszűrés ellenére, amit egy pillanattal előbb vett tudomásul, még talpra tudott állni, majd háttal a falhoz támaszkodott. Senki sem maradt mellette, messziről csak homályosan látták, hogy ott áll a fal mellett.

Kocsit kellett keresni, hogy orvoshoz vigyék.

Amikor újból lámpát gyújtottak, és az üvegcserepeket kezdték összesöpörni, a fal olyan volt a lámpafényben, mintha végigöntötték volna vérrel.

Aztán már nemsokára éjfél lett, és elmúlt az a vasárnap is.